

Helsingfors/Mariehamn 8.2.2023**Nr 14/23**

Hänvisning Arbets- och näringsministeriets
skrivelse 30.1.2023, VN/35022/2022.

Till arbets- och näringsministeriet

Ärende

Finansministeriet har i skrivelse 30.1.2023 begärt Ålandsdelegationens utlåtande om tolkningen av fördelningen av lagstiftningsbehörigheten mellan landskapet och riket i självstyrelselagen för Åland i fråga om utkastet till regeringens proposition till riksdagen med förslag till temporär lagstiftning om retroaktiv elpriskompensation samt om förlängning av betalningstiderna för elenergiräkningar. Ministeriet har även begärt utlåtande i ärendet från Ålands landskapsregeringen, vilket tillställdes delegationen 7.2.2023 efter tjänstetidens utgång.

.

Grunden för Ålandsdelegationens utlåtande

Enligt 56 § i självstyrelselagen för Åland ger Ålandsdelegationen på begäran utlåtanden till statsrådet och ministerierna samt till landskapsregeringen och domstolar. Till delegationens uppgifter hör således att såsom ett sakkunnigorgan ge utlåtande i frågor som gäller tillämpningen av självstyrelselagen. Ålandsdelegationen konstaterar dock att landskapets lagstiftningsbehörighet avgörs entydigt endast i samband med stiftandet av landskapslagar, som efter granskning av Ålandsdelegationen och i förekommande fall av Högsta domstolen, av republikens president antingen godkänns eller genom veto bringas att förfalla. Däremot sker i samband med riksdagens lagstiftning inte någon motsvarande bedömning av lagstiftningens tillämpning i landskapet Åland. Saknas landskapslagstiftning på området och behörigheten inte direkt framgår av uppdelningen i självstyrelselagen kan myndigheterna vara tvungna att, såsom i detta fall, själva tolka innebörden av självstyrelselagens bestämmelser. Uppstår meningsskiljaktigheter i fråga om vissa förvaltnings-

befogenheter kan ett utlåtande på nu gjort sätt inbegäras av Ålandsdelegationen, alternativt föras till Högsta domstolen för avgörande enligt 60 § i självstyrelselagen.

Utkastets syfte och innehåll

Det föreslås att en regeringsproposition överläts till riksdagen med förslag till en lag om temporär retroaktiv elpriskompensation och en lag om förlängning av betalningstiden för elenergiräkningar och om temporärt stödjande av elbolagens likviditet. Dessutom föreslås det att inkomstskattelagen, lagen om temporärt elstöd och lagen om Energimyndigheten ändras temporärt. Syftet med de föreslagna lagarna är att stödja konsumenterna i en utmanande ekonomisk situation som orsakas av de exceptionellt höga elpriserna samt att stödja förmågan hos konsumenter och detaljförsäljarnas övriga kunder att betala sina elenergiräkningar.

Den retroaktiva elpriskompensationen ska betalas separat för varje eldriftsställe till de slutförbrukare till vilka en detaljförsäljare av el levererar elenergi direkt via en distributionsnätinnehavares distributionsnät och vars elförsäljningsavtal kan specificeras med personbeteckning. Elpriskompensationens belopp ska basera sig på förbrukningen av elenergi under november och december månader 2022 och på slutförbrukarens pris på elenergi under november och december 2022 samt under januari 2023. Elpriskompensationen ska betalas kalkylmässigt för en period på fyra månader så att elpriskompensationen månatligen är 50 procent av elenergiräkningen för den andel som överstiger självrisken på 90 euro, dock högst 700 euro per månad. Elpriskompensation ska kunna betalas till de slutförbrukare vars elenergi pris enligt elförsäljningsavtalet har överstigit 10 cent per kilowattimme samt till dem som har ett dynamiskt prissatt elleveransavtal med dynamiskt pris. Enligt förslaget ska elpriskompensationen i regel betalas till slutförbrukarna i form av en kompensation som detaljförsäljaren av el gör i elenergiräkningen. Elbolagen ska ersättas av statens medel för den elpriskompensation som de betalar. Ersättningen betalas av Statskontoret på ansökan av elbolaget.

Syftet med den föreslagna förlängningen av betalningstiderna för elräkningar är att för sin del stödja förmågan hos hushåll och företag som är kunder hos detaljförsäljare av el att betala sina elenergiräkningar som grundar sig på förbrukningen under vintermånaderna. Detaljförsäljare av el ska på begäran av kunder bevilja förlängd betalningstid för elenergiräkningar som hänför sig till den förbrukning av elenergi som uppkommit den 1 januari 2023 eller därefter men före den 1 maj 2023. En förlängning av betalningstiderna innebär att detaljförsäljarna av el får sina fordringar med fördröjning. Eftersom detta kan leda till likviditetsbrist för detaljförsäljarna av el föreslås det att deras likviditet ska stödjas genom att de beviljas statsborgen som säkerhet för lån i banker eller abetspensionsförsäkringsbolag som lyfts för att täcka likviditetsbehovet.

De föreslagna lagarna är avsedda att träda i kraft snarast möjligt och gälla t.o.m. 31.12.2023.

Lagstiftnings- och förvaltningsbehörigheten

Den föreslagna lagen om temporär retroaktiv elpriskompensation innehåller bestämmelser om retroaktiv elpriskompensation, genom vilken slutförbrukare som omfattas av lagens tillämpningsområde stöds på grund av ökade kostnader till följd av att priset på elenergi har stigit. Berättigad till elpriskompensation är en slutförbrukare till vilken ett elbolag levererar elenergi direkt via en distributionsnätinnehavares distributionsnät och vars elförsäljningsavtal har specificerats med personbeteckning. Det ankommer på elbolaget att betala elpriskompensationen till en slutförbrukare som är kund hos bolaget och som är berättigad till elpriskompensation i två poster i elenergiräkningarna.

Den föreslagna lagstiftningen gäller härvid primärt näringsverksamhet och näringsutövning på vilket område lagstiftningsbehörigheten tillkommer landskapet enligt 18 § 22 punkten i självstyrelselagen med vissa undantag, som föreliggande lagförslag inte berör.

Enligt arbets- och näringsministeriets skrivelse hänför sig lagförslaget till användning av skatteintäkter som rör rådets förordning (EU) 2022/1854 om en krisintervention för att komma till rätta med de höga energipriserna. Med anledning av nämnda förordning har regeringen överlämnat en proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om tillfällig skatt på vinster inom elbranschen och sektorn för fossila bränslen (RP 320/2022 rd). Härigenom berör föreliggande propositionsutkast indirekt även rättsområdet skatter och avgifter i självstyrelselagen. Lagstiftningsbehörigheten i fråga om skatter och avgifter i självstyrelselagen är uppdelad mellan riket och landskapet. Enligt 18 § 5 punkten i självstyrelselagen tillkommer landskapet behörighet i fråga om tilläggsskatt på inkomst och tillfällig extra inkomstskatt, närings- och nöjesskatter, grunderna för avgifter till landskapet samt kommunerna tillkommande skatter. På riket ankommer enligt 27 § 36 punkten i sagda lag behörigheten i fråga om övrig skattelagstiftning.

Ålandsdelegationen gav 13.1.2023 utlåtande till finansministeriet över hur utkastet till propositionen RP 320/2022 rd förhåller sig till 18 § 5 punkten samt 27 § 36 punkten i självstyrelselagen. Ålandsdelegationens slutsats beträffande den nu aktuella frågeställningen är beroende av hur det nu aktuella propositionsutkastet förhåller sig till propositionen RP 320/2022 rd. och EU-förordningen 2022/1854.

Ålandsdelegationens slutsats

I utlåtandet 13.1.2023 konstaterade Ålandsdelegationen att slutsatsen i den då aktuella frågeställningen är beroende av om man endast beaktar ifrågavarande regeringsproposition och de lagförslag som den utmynnar i eller utgår från den helhet som EU-förordningen reglerar. Ålandsdelegationen fann att de temporära vinstskatterna, i den utformning de hade i utkastet till regeringsproposition, ur denna synvinkel var att anse som i självstyrelselagen avsedda näringskatter.

Ålandsdelegationen noterade dock att de föreslagna vinstskatterna föranleds av EU-förordningen och utgör en del av en större helhet med avsikt att åtgärda de anmärkningsvärt höga vinster som vissa aktörer på energimarknaden har till följd av exceptionellt höga priser samt särskilt att lindra konsekvenserna för konsumenterna av nämnda exceptionellt höga energipriser. Utgående från det som är skrivet i propositionen, blir helhetsbilden att det inte i första hand är en fråga om "hårdare näringsbeskattning" inom en viss sektor, utan om användning av näringskatterna för att nå EU-förordningens syften att mildra effekterna av Ukrainakrisen genom att tillfälligt insamla skattemedel enligt jämförbara rättsregler att användas till förmån för konsumenterna. Med beaktande av denna bakomliggande utgångspunkt ansåg Ålandsdelegationen i nämnda utlåtande att det fanns juridiska grunder att anse att de tidigare anförda utlåtandena inte ger ett entydigt svar i förhållande till behörighetsfrågan, utan att det i detta fall närmast kan vara fråga om rikets behörighet. Ålandsdelegationen konstaterade sammanfattningsvis att frågeställningen kunde bedömas ur dessa båda perspektiv, som ger olika slutresultat. Ålandsdelegationens slutsats var att i första hand bedöma frågeställningen utgående från den föreliggande EU-förordningen och dess syften, vilket innebär att de föreslagna vinstskatterna snarare skulle anses vara att hänföra till rikets än landskapets lagstiftningsbehörighet.

I föreliggande utkast till regeringsproposition anges på sidan 9 att den föreslagna retroaktiva elpriskompensationen har samband med rådets förordning (EU) 2022/1854 om en krisintervention för att komma till rätta med de höga energipriserna, inom ramen för vilken de överskottsintäkter som erhålls vid tillämpningen av det nationella obligatoriska taket för marknadsintäkter ska användas för finansiering av sådana åtgärder till förmån för elslutkunderna som lindrar de höga elprisernas inverkan på kunderna i fråga. Även intäkterna från det solidaritetsbidrag som avses i förordning (EU) 2022/1854 ska användas till exempel som riktade ekonomiska stödåtgärder till energislutkunder och särskilt till utsatta hushåll för att mildra effekterna av höga energipriser. På sidan 42 i propositionsutkastet anges att propositionen är en del av de åtgärder genom vilka inkomster från den tillfälliga skatten på vinster inom elbranschen och sektorn för fossila bränslen enligt regeringens proposition RP 320/2022 rd fördelas.

Ålandsdelegationen konstaterar att tolkningen av lagstiftningsbehörigheten sker i en helt ny och unik situation. Då bör man fästa speciell uppmärksamhet vid lagstiftningens syfte. Syftet som sådant är kopplat till RP 320/2022 rd och rådets förordning (EU) 2022/1854 om en krisintervention för att komma till rätta med de höga energipriserna. Med beaktande av det som anförts i utkastet till föreliggande proposition anser Ålandsdelegationen dock att propositionsutkastet inte har sådana kopplingar eller sådant samband med regeringens proposition RP 320/2022 rd eller EU:s förordning 2022/1854, att den föreslagna lagen om temporär retroaktiv elpriskompensation skulle åsidosätta behörighetsfördelningen i självstyrelselagen för Åland. Sambandet mellan de två regeringspropositionerna synes enbart vara finansiellt. Den föreslagna lagen om temporär retroaktiv elpriskompensation är, liksom lagen om förlängning av betalningstiden för elenergiräkningar och om temporärt

stödjande av elbolagens likviditet, därmed att hänföra till rättsområdet näringsverksamhet och således till landskapets lagstiftningsbehörighet. Behörighetsfördelningen i självstyrelselagen mellan landskapet och riket är exklusiv, om annat inte anges i självstyrelselagen eller såvida förvaltningsbehörighet överförs genom en överenskommelseförordning. En tillämpning på Åland av den föreslagna lagstiftningen skulle medföra avsevärda intrång i landskapets behörighet gällande näringsverksamhet, särskilt genom de skyldigheter den skulle medföra för elbolagen.

.

Närvarande

Ordförande Lindbäck, ledamöterna Dahlén, Lampi, Leino-Sandberg och Siitari.

På Ålandsdelegationens vägnar:

Peter Lindbäck
ordförande

Rainer Åkerblom
sekreterare